

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Минко Стоев Хаджийски

ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий”

на дисертационния труд на **Валентина Йорданова Караганова** на тема „**Социално-педагогически анализ на наказанието пробация**”, представен за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, по научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика (Социална педагогика), професионално направление 1.2. Педагогика

I. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Наказанието пробация има кратка история в нашата наказателно – изпълнителна система. През петнадесетте години на неговото прилагане, се извършиха значителни по обем и съдържание административни, организационни и социално-педагогически дейности. В резултат на това наказанието се наложи не само като алтернатива на лишаването от свобода, но и като значим правно-социален факт. Същевременно се натрупа един съществен опит и очертаха проблеми, които се нуждаят от научно, включително теоретично и методологическо осмисляне. В този смисъл дисертацията на Валентина Караганова е значима разработка по проблем, чиято актуалност не подлежи на съмнение.

II. Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд

Научната стойност се определя от редица обективни и субективни обстоятелства, най-важни от които са нуждата от апробиране и адаптиране на чуждия опит, решаването на въпроса за приоритетите и съгласуването на обществения интерес с личните нужди на клиентелата. Идеята на авторката за социално-педагогически акцент на дейността по изпълнение на това наказание, не само отговаря на основната му цел – личностна промяна на

осъдените, но дава възможност за внасяне на подреденост в една широка област с мултидисциплинарен характер. Тя обединява различни теоретични и практико-приложни достижения в цялостна, концептуално издържана система, давайки отговори на въпроса „Как” да се постигнат необходимите промени в личностен и социално-интеграционен план. Конкретен пример за това са изведените на базата на теоретичния и емпиричен анализ „Методически указания”, които дават конкретни практически решения в социално-педагогическата субект-субектна парадигма.

Следвайки съдържанието на дисертационния труд, могат да се открият някои важни моменти, които определят неговите достойнства:

- Трябва преди всичко да се отбележи дълбокото познаване на самото наказание, неговите, цели, теоретични и практически основания. В това отношение то дава възможност за постигане на положителни промени без да е необходимо преодоляването на негативните страни на лишаването от свобода, свързани с изолацията и криминогенните влияния на затворната среда. Но същевременно предоставя нови специфични императиви, които налагат по-особен и дори по-труден път за това. Те са произтичащи от характера на пробацията, която като дейност изисква не само отчитане, но и практическо прилагане на криминологични, психологически и педагогически виждания и подходи, отразени в индивидуалния модел на „управлението на случай”.

- Разгледана е подробно и комплексно социално-възпитателната работа с осъдените на пробация. Корекционното и ресоциализационно третиране е поставено в логичната зависимост от характеристиките на личността (психологически, криминални, социално-демографски) и подходите на въздействие. Съвсем обосновано е поставен като приоритетен индивидуалния, съчетаващ помощта с личностната промяна, което е

имплицитната същност на социалната педагогика. На тази основа индивидуално-корекционната работа е изведена като основна. Авторката обръща сериозно внимание на интеракцията пробационен служител- осъден, която от гледна точка на консултативната психология, е задължително условие за ефекта на всяка помощ, особено в условията на държавна принуда. Защото този работен алианс освен всичко друго, съдейства за смегчаване на вътрешното противоречие между надзорния и социално-помагачия характер на пробацията и стиковането на професионалните компетенции, определени удачно, като „базови” и „нови”.

- Самото изследване е поставено на основата на добре замислена и старателно изпълнена постановка. Тук следва да се отбележи правилното определяне на целите, задачите, работните хипотези и методиката. Извадката е достатъчна по размер, разнообразие на външните дадености и географско разположение и правилно е разделена на изследване на пробационни служители и осъдени. Основният анкетен метод е оправдан с оглед на характера на изследването, както и описателната статистика при представяне на данните.

- От богатия изследователски резултат следва да се отбележат някои, определящи и важни за доказване на хипотетичните допускания данни. Без да се подреждат по значимост, те засягат основни виждания за характера на работата, нейните ефекти и недостатъци, видяни от страна на пробационните служители и потребителите на тази специфична социална услуга. Интересен например е фактът, че служителите имат почти раздвоено отношение относно приоритета на работа, между административна и социално-корекционна. Наред с ясно проявеното мнение на авторката в полза на социално-педагогическата насоченост на пробацията, следва да се отбележи и директната ѝ критика към някои административно-командни тенденции в

практиката. Добро впечатление прави и това, че в обсъждането на резултатите се използват не само статистическите данни, а и илюстративни изказвания от откритите въпроси на анкетата. Данните от проучването на осъдените също дават богат материал за изводи. Особено значими са тези за субективната удовлетвореност, доверието, ползата от индивидуалните срещи, актуалните проблеми и потребности, където много голям процент дават положителни оценки. Не може специално да не се отбележи твърде високия дял на определящите пробацията като полезна – 84%. На този фон ползата от прилагането на специализираните програми, показана с разнопосочни отговори, както и виждането за необходимост от промяна при почти 60% от респондентите изглежда не толкова като критика, а по-скоро като желание за подобряване на отделни страни на дейността.

- При наличието на толкова много емпиричен материал, анализиран теоретически, но най-вече методично-практически, авторката прави важни изводи и препоръки в контекста на разработваната тема. Най-общо те са насочени към извеждане като приоритетна социално-педагогическата страна на дейността, като начин за повишаване на ефекта на самото наказание пробация. В този смисъл трябва да се отбележат:

- Категоричният акцент върху индивидуализацията, която да постави дейността в полето на личните дефицити и потребности, а също да спомогне за преодоляване на очертаното вътрешно противоречие в изпълнението на самото наказание;

- Значението на базисното образование на пробационните инспектори, първоначалното и последващо обучение;

- Необходимостта от преосмисляне на сегашния твърде широк професионален профил, който води до формализиране на работата;

- Специалното внимание към мотивацията за промяна на осъдените,

която да осигури активното им съпричастие;

- Подобряване на използването на специализираните програми и търсене на нови форми и методи на работа, които да преодолеят констатираната тенденция на парциалност;

- Търсенето на обществена подкрепа;

- Въвеждане на електронно наблюдение.

- Определен теоретичен и методически принос е изработеният модел на индивидуална работа, който е представен като приложение към основният текст. Същият според авторския замисъл цели унифициране на дейността, като се запази уникалният поглед към всеки случай. Освен това съвместява двете страни на дейността надзора и помагането. Моделът е поставен на три основни принципа: конфиденциалност, информирано съгласие и лична мотивираност. В процесуален план обхваща цялото съдържание на воденото на случай, като използва малко познати методи, които са насочени към преодоляване на дефицити и отговор на потребности, констатирани в изследването. Промяната чрез малки стъпки е оригинален похват, който придава конкретност, практичност и реалистичност на социално-възпитателната пробационна задача. Възрастовата диференциация и предлагането на работа с писмени работни листове са също удачни решения, които допълват практическата полза на модела.

Накрая не може да не се отбележи, че преживеният опит на докторантката, като ръководител в трудния период на въвеждане на наказанието пробация и апробирането на европейските стандарти, свързани с неговото изпълнение, прави допълнително труда обоснован и убедителен. Успоредно със солидната си теоретична и методическа задълбоченост, той е надеждна основа за търсене на нови, адекватни на реалността начини за позначаема и ефективна алтернатива на „последната възможност“.

III. Препоръки

Въз основа на дисертационния труд, публикациите в тази тематична област и практическия опит, препоръчвам на докторантката разработване и издаване на учебно пособие. Същото е необходимо и би било полезно за студенти и специалисти, работещи в системата на наказателното изпълнение.

IV. Заключение

Считам, че дисертацията „**Социално-педагогически анализ на наказанието пробация**” напълно отговаря на изискванията за научно-образователната степен „доктор” и препоръчвам на уважаемото жури нейното присъждане.

17.04.2017 г.

Член на журито:

/проф. д-р Минко Хаджийски/